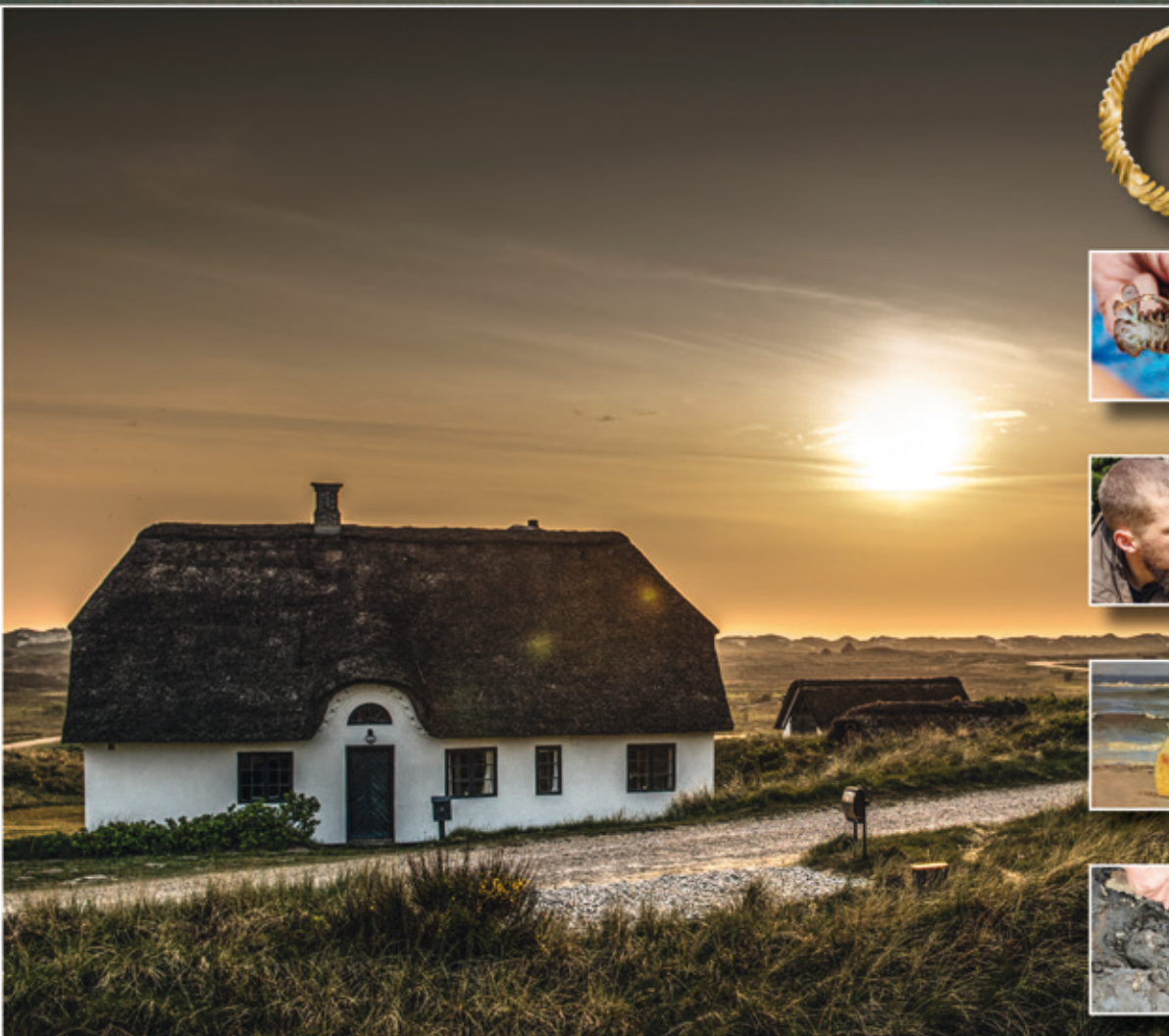


opdatering

Årbog for Vardemuseerne
& Ringkøbing-Skjern Museum

2019



opdatering

Årbog for Vardemuseerne &
Ringkøbing-Skjern Museum 2019

opdatering
Årbog for Vardemuseerne
& Ringkøbing-Skjern Museum 2019

© Forfatterne, Vardemuseerne
& Ringkøbing-Skjern Museum 2020

Redaktion: Caroline E. Larsen og Tine Lorange

Korrektur: Harriet Ludvigsen

Grafisk tilrettelæggelse: Tine Lorange

Forsidefoto: Emily Pritchards hus på Redningsvejen
i Nymindegab. Foto: Niels A. Hansen

Fotos og illustrationer: med mindre andet er angivet ved
de enkelte fotos og illustrationer tilhører billedmaterialet
i denne bog Vardemuseerne, NaturKulturVarde,
Ringkøbing-Skjern Museum eller Arkæologi Vestjylland

Alle kort, Danmarks Højdemodel og
ortofotos: ©Geodatastyrelsen

Skrift: Myriad Pro

Papir: MultiArt Silk 130g

Omslag: 1/s 260g

Tryk: PE Offset, Varde

ISBN 978-87-93713-19-2

ISSN 1903-9581

Kære Læser!

Omverden har ofte et billede af museer som støvede og statiske. At dette billede ikke på nogen måde er sandt viser hvert eneste år af Vardemuseernes og Ringkøbing-Skjerns Museums virke, ligesom det i øvrigt gælder for størsteparten af landets museer. Artiklerne i årets årbog viser som altid de mange facetter af museernes arbejde. Hvor den brede offentlighed lægger mærke til museernes forandringer når vi åbner nye udstillinger og af og til også nye besøgssteder, så giver årbogen jer læsere en god fornemmelse af at museer kan endnu mere end I, som museumsgæster ser, når alt er pudset og pænt stillet frem til skue. Og det bliver også tydeligt at vores formidling er baseret på konstant forskning. Årets *opdatering* fremlægger blandt andet et udbytte af et igangværende Ph.d.-projekt om udviklingen af henholdsvis den gamle købstad Ringkøbing og den nye re-stationsby Skjern og nye historier om Nymindegab, som er blevet hentet ud af glemslen, nu hvor der arbejdes på

en nyopsætning af udstillingen på Nymindegab Museum. *opdatering* giver Jer også indblik i museernes projekter omkring frivillige og læringsarbejde for børn og elever, et felt, hvor vi som museer selv er i en konstant læringsproces gennem nye projekter på områderne – vi vil nemlig gerne blive bedre til denne vigtige del af vores arbejde hvert eneste år!

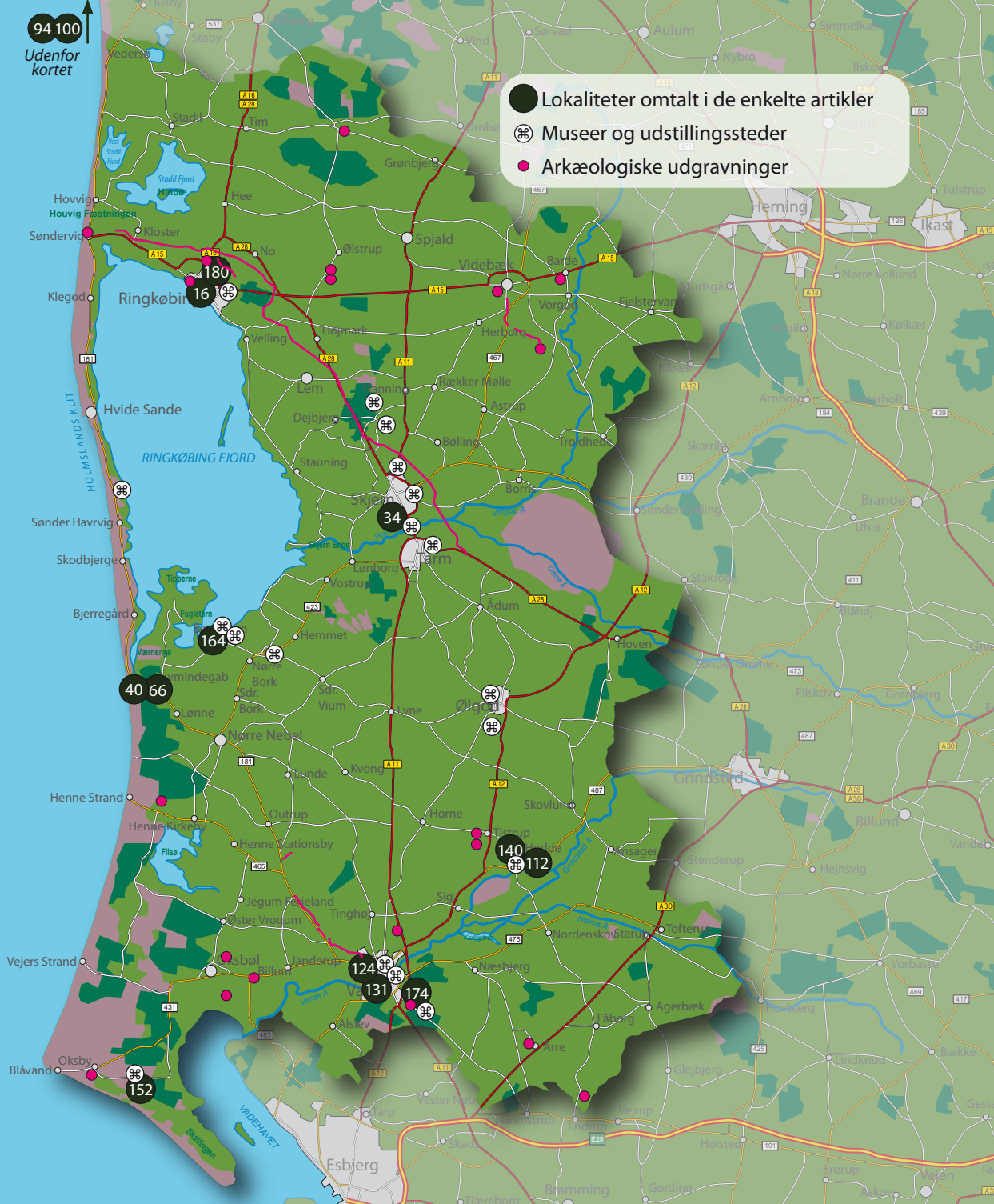
Et andet felt, hvor vi vestjyske museer er bannerførende, er værtskab. Fordi I alle rejser og er museumsgæster i hele verden, bliver vores vestjyske museer også målt op mod det flotteste museumsdesign i London og de mest fantastiske fund i Ægypten. Kun når vi sætter gæsten i centrum kan vi gøre en helt særlig forskel for jer. Dette arbejde kan I blive klogere på i årbogen. Og som altid får I også et indblik i de næste store arkæologisk og historiske opdagelser, og dermed i de historier, I engang i fremtiden som velmodtagne gæster skal opleve på vores besøgssteder.

Rigtig god fornøjelse med læsningen!
Mette Bjerrum Jensen og Claus Kjeld Jensen

94 100

Udenfor kortet

- Lokalteter omtalt i de enkelte artikler
- ☒ Museer og udstillingssteder
- Arkæologiske udgravninger



Indhold

- 6** Museumsforeningernes årsberetninger
- 16** Nygade i Ringkøbing
Af Christian Ringskou
- 34** Villads Pebel
Af Torben Egeberg
- 40** Nymindegab Badehotel
Af John V. Jensen
- 66** Det besatte Nymindegab
Af Michael Trier Aagaard & John V. Jensen
- 94** Omkring en Oldtids-Arne
Af Jens Dalgaard-Knudsen
- 100** Omkring Oldtids-Arnen fra Nørre Fjand
Af Palle Eriksen
- 109** Ikke særligt lovligt
Af Olav Martinsen
- 112** Signalkrebs
Af Morten Vinding
- 121** NaturNørd gik online
Af Jonas Gadgaard
- 124** Røverhistorier til Freltomalerierne?
Af Pernille Ø. Sørensen
- 131** Disney og fordærv
Af Pernille Ø. Sørensen
- 140** Din, min og vores skolehistorie
Af Malene Frosch Langvad
- 146** Frivillighed i forandring
Af Per Lunde Lauridsen
- 152** "Velkommen i Tirpitz!"
Af Marie-Louisa Tvede Steffensen
- 161** Sara om SARA
Af Sara Hjøllund Sørensen
- 164** Da dronerne kom til Fahl Kro
Af Caroline E. Larsen
- 174** På gravhøjsjagt ved Varde
Af Lene N. Hansen
- 180** Før Ringkøbing
Af Rachel Facius, Line Lerke & Torben Egeberg
- 188** Årets gang i ArkVest
Af Lene B. Frandsen & Poul Krogh Jørgensen
- 192** Årets udgravninger
Af arkæologerne i ArkVest
- 208** Tidstavle



Frivillighed i forandring

Af Per Lunde Lauridsen

“Danmarksmester i frivillighed på museer” har aldrig været en målsætning for Ringkøbing-Skjern Museum. Men ikke desto mindre, var det en stor anerkendelse, da udtalelsen kom fra enhedschef ved Slot- og Kulturstyrelsen, Ole Winther.

FrivillighedsAkademiet

Opgaven med at organisere og engagere frivillige deltagere på et museum er i udvikling. I de sidste årtier er der sket flere interessante ændringer i frivilligheden på museumsområdet. På Ringkøbing-Skjern Museum har vi taget aktiv del i påvirkningen af denne proces. Siden 2011 har projektet FrivillighedsAkademiet været en integreret del af museets arbejde med frivillighed. Intentionen har fra starten været at bidrage konstruktivt til udviklingen af frivillighed inden for kulturarven. Udgangspunktet var, at mange traditionelle håndværk og håndlag var ved at forsvinde, men der fandtes stadig mennesker, der kunne bestride og demonstrere dem. Skulle museerne i fremtiden kunne vise og formidle smedehåndværk eller bagning i stenovn, krævede det uddannelse af nye interesserede frivillige. Den tavse viden og de traditionelle arbejdsformer skulle overleveres til nye generationer. Dette var ikke kun en problemstilling vi kæmpede med på Ringkøbing-Skjern Museum, for den fandtes også på rigtig mange andre museer, der arbejder med frivillige i formidlingen af fortidens arbejdsliv. Ideen med FrivillighedsAkademiet var derfor yderst relevant og siden projektets start har over 1500 frivillige fra hele landet deltaget i akademiets kurser. Men der har også været bump på vejen. Der er mange håndværk

som selvfølgelig ikke kan læres på korte weekendkurser, og emner som det nærmest er umuligt at finde personer som kan undervise og oplære frivillige i.

Forskellige frivillige

I denne proces har vi lært det egentlig meget elementære – at frivillige er meget forskellige! Ofte bruges termen “de frivillige”, som om denne gruppe er motiveret af et universelt fælles incitament eller handler på en bestemt “frivilligmåde”. For at blive klogere på, hvordan vi bedre kunne udnytte den mangfoldighed som “de frivillige” faktisk består af, indgik akademiet i et nordisk projekt. Sammen med museer fra Norge og Sverige og med tilskud fra Nordisk Råds puljer, spurgte vi en lang række frivillige om, hvorfor de var frivillige. Undersøgelsen, som havde titlen “Pride, Joy and Surplus Value” (Stolthed, glæde og værdioverskud), gav os en række nye indsigter. Fx betød det “at gøre gavn og være til nytte” mere end interessen for historie og det at lære nye ting. Det sociale element i frivilligheden havde stor betydning for størstedelen af svarpersonerne. Analysen af svarene har givet Ringkøbing-Skjern Museum mere indblik i de frivilliges synspunkt og dermed også en større forståelse for deres oplevelser som frivillige.

FrivilligOpdatering

Denne indsigt ønskede vi at udvikle og begyndte derfor i 2016 at lave en årlig tilfredshedsundersøgelse blandt museets frivillige. Vi kaldte den FrivilligOpdatering – fordi

målet hele tiden var at være opdateret på de frivillige og forandringer i deres holdninger, adfærd og tilfredshed. Ved at gentage undersøgelsen hvert år med nogenlunde de samme spørgsmål, ville man kunne se om Ringkøbing-Skjern Museums tiltag havde positive eller negative effekter. Man kunne også følge, om der opstod tendenser, som museet skulle tage i betragtning. Ved at inddrage frivilliges feedback blev det muligt at udarbejde en strategi, baseret mere på viden end på intuition. Ud over at lave vores egne undersøgelser, har vi også været mere opsøgende

omkring andre organisationers og landes erfaringer, fx udtrykt i bøger eller i forbindelse med studiebesøg.

Frivillighed på skemaet

Udviklingen har betydet en professionalisering i vores kommunikationsarbejde og promovring, og har styrket de frivilliges engagementet. En anden erkendelse, som FrivillighedsAkademiet har givet, er, at mange museer gerne vil forbedre deres samarbejde med frivillige, men at



Høstet-lauget på Bundsbæk Mølle.

de ansatte ikke har følt sig godt nok rustet til opgaven, fx som frivilligkoordinator. Derfor begyndte akademiet at udarbejde kurser for medarbejdere på museer og kulturinstitutioner. Det viste sig dog, at det var svært at finde nogen indenfor museumsbranchen, som ville undervise i frivilligledelse. Der var helt sikkert mange med stor og årelang erfaring – men det teoretiske og pædagogiske grundlag følte for usikkert, og derfor takkede de nej til at undervise.

Jeg havde i mellemtiden gennemført en diplomuddannelse i ledelse på Aarhus Universitet, hvor jeg havde brugt frivilligområdet som case, og følte mig derfor klar til at lave korte én-dagskurser for medarbejdere. Med på sidelinjen havde jeg ODMs (Organisationen Danske Museer) uddannelsesleder, Jakob Buhl, der fungerede som supervisor for

projektet. Kurserne blev godt modtaget og er med tiden blevet tilpasset til at være mere inddragende og praksisorienterede. Det mest afgørende i frivilligledelse er motiver, motivation og motivering – en forståelse for hvorfor disse mennesker kommer og giver deres tid, ressourcer og engagement til organisationen. Er det også i motivet man finder motivationen til at forblive frivillig og yde en indsats? Hvordan arbejder frivilligkoordinatoren med motiveringen af den enkelte og med gruppen af frivillige? En af teorierne, vi har undersøgt potentialet i, er derfor motivationsledelse. Fx har danske Helle Hein undersøgt motivationsstrukturerne blandt medarbejdere i kulturinstitutioner. Sociolog Frederik Boll har inddelt frivillige i grundtyper alt efter deres motivation og ønsker om struktur. Dette sker på ingen måde for at putte frivillige i kasser for bureaukratiets skyld, men for at gøre de frivilliges oplevelse endnu bedre og tilpasset deres individuelle ressourcer og kompetencer.



Kursus i byvandring, 2018.

Frivillighed i udlandet

Vi kiggede også meget til den kæmpestore engelske kulturarvsorganisation, National Trust. Denne medlemsorganisation driver over 300 større og mindre ejendomme i hele Storbritannien – heriblandt rigtig mange store godser og herregårde – og det helt uden offentlige tilskud! Det er samarbejdet mellem ansatte og frivillige, der driver denne meget betydningsfulde kulturaktør. Derfor skal de ansatte frivilligkoordinatorer være dygtige ledere og indsigtfulde menneskekendere. Da vi besøgte National Trust erfarede vi bl.a. at de frivillige i høj grad indgik i den daglige drift, at samspillet mellem medarbejdere og frivillige i dagligdagen kan fungere fint, men at frivilligkoordinatorerne skal have tid til organisering og forberedelse for at opnå de bedste resultater. Blandt organisationens grundliggende værdier fandt man 'kærligheden' til de historiske steder og bygninger. Den følelsesmæssige tilknytning og relationerne mellem mennesker udgør kernen i organisationens frivilligprogram.

Frivillighed i Norden

Ny viden om frivilligprogrammer i Danmark og Norden – og om hvad frivilligkoordinatorerne efterspørger – var en forudsætning for bedre at kunne uddanne fremtidens koordinatorer. Derfor iværksatte den nordiske museumsgruppe med Nordisk Centrum for Kulturarvspædagogik i Østersund, Sverige endnu et projekt. Denne gang skulle de ansatte inddrages, for at skabe større viden og indsigt i den professionelle tilgang til frivillighed på museerne. Projektet byggede videre på Pride-projektet og fik derfor titlen “Level Up” – fordi vi gerne ville øge vores vidensniveau. Denne gang deltog det finske Arbejdermuseum også i projektet. Undersøgelsen viste, at rigtig mange medarbejdere efterspurgte mere faglig viden i forhold til ledelsesrollen og mere anerkendelse af opgavens kompleksitet. Konklusionen var, at der var behov for en øget grad af professionalisering af rollen som frivilligkoordinator. I Norden var det gennemgående, at arbejdsopgaven med at involvere frivillige i kulturarven indgik som en delopgave i de ansattes stillinger. Mange så det som noget der skulle laves ved siden af alt det andet faglige arbejde. Dette henledte opmærksomheden på, hvilke teorier og særlige kompetencer en frivilligkoordinator har brug for. Ledelsesteorier fra managementbranchen kunne bestemt bruges, men der var også en række særlige elementer, når det gælder ledelse af frivillige. Det, at de frivillige ikke får løn, er ikke den væsentligste forskel, men at frivilliges tilgang i langt højere grad er emotionel og relationelt baseret, end rationel og strukturel motiveret. Ikke sådan forstået at de frivillige er ufornuftige eller uorganiserede, men at deres tilgang til opgaverne skal give mening og have effekt.

Værdier og værdiskabelse

Selvfølgheden i at ansatte arbejder for organisationens værdiskabelse, og at al indsats skal direkte lønne sig – er ikke naturligt til stede hos alle frivillige. Derfor er kommunikation og forventningsafstemning uhyre vigtigt når både organisationens målsætninger – som koordinatorerne



Møde med kulturminister Mette Borch (m.f.), 2018. Til venstre forhv. direktør Kim Clausen og til venstre Per Lunde Lauridsen.

repræsenterer – og de frivilliges værdier og ønsker for området skal tilgodeses. Et område, der skal arbejdes videre med, er “emotionell ledelse” eller “ledelse af følelser”, for at skabe mere viden om hvordan frivilligkoordinatoren kan skabe fællesnævner mellem organisationen og de frivillige. De to nordiske projekter skabte indsigt og viden i de frivilliges udgangspunkt og i museernes/frivilligekoordinatorernes perspektiver. Nu skal vi udvikle metoder, hvorved fremtidens professionelle frivilligkoordinatorer kan blive fagligt uddannet. Derfor har vi iværksat et projekt med det ambitiøse navn “The Nordic Academy for Volunteer Management”. I samarbejde med en række universiteter udvikler vi læringsplatforme og undervisningsmetoder til uddannelsen i frivilligledelse i kulturarven. I ODM-regi har vi iværksat et nyt netværk for frivilligkoordinatorer og de første to møder har haft 40-50 deltagere. Sammen med de historiske værksteder har vi også iværksat et lignende netværk. For at dele og indsamle erfaringer, viden og ideer til professionalisering af stillingen som frivilligkoordinator.

FrivillighedsAkademiet?

Navnet FrivillighedsAkademiet har været både godt og problematisk. For rigtig mange fagpersoner har det signaleret viden og læring. Men for mange frivillige har det nok været for meget "skolebænk". Man skulle tro, at når man er i den fantastiske situation at kunne tilbyde kurser med meget dygtige og spændende undervisere – GRATIS – så ville de frivillige strømme til. Men her er de frivillige selvfølgelig heller ikke ens. Selvom mange frivillige gav udtryk for ønske om oplæring og ny viden, så var det

ikke alle, der så et kursustilbud som attraktivt. Nogle syntes de var for gamle til at "gå i skole" og opfattede måske endda tilbuddet som en desavouering af deres arbejde. FrivillighedsAkademiet har ikke ønsket at akademisere de frivilliges arbejde eller kræve en øget grad af akkreditering. Målet var at strukturere den uformelle læring, som frivillige og medarbejdere skabte i samarbejdet, så den fik mere karakter af non-formel læring, ligesom vi kender det fra folkeoplysningen og folkeuniversiteterne. Forskellen er, at mens kursisterne til foredrag og kurser hos sidstnævnte

Frivillige på Bork Vikingehavn.



voksenundervisningsforbund har deres egen læring i fokus, så har frivillige på museerne ofte gæsternes læring som målsætning. Selvom de store frivilligseminarer med forskellige kurser og med 50-70-100 deltagere på en weekend har været succesfulde, så er der også en stor gruppe frivillige, som foretrækker en mere ligeværdig og uformel oplæring. Mange frivillige er engagerede på områder, hvor de har en personlig og/eller erhvervmæssig erfaring – fx pensionerede smede som er frivillige i smedelaugene. Til sådanne frivillige har akademiet tilbudt kurser i pædagogisk formidling af deres håndværk og de didaktiske overvejelser i forbindelse med undervisning af skoleelever. Men det er kulturelt og personligt meget udfordrende og/eller attraktivt for de frivillige at krydse erhvervmæssige skel og finde nye identitetsmæssige roller. Derfor havde vi ikke så stort held med disse tilbud. Det var ellers et afgørende element i projektbeskrivelsen for forlængelsen af projektet i 2015-2019. Her var ambitionen at understøtte folkeskole-reformen med flere og uddannede frivillige formidlere til skoleforløb. Problemet blev dog mere, at reformen ikke fik den ønskede effekt, og der kom bestemt ikke flere skoleklasser ud på museerne. Derfor var efterspørgslen på de frivillige formidlere ikkeeksisterende. Det anerkendte styregruppen for kulturaftalen, og vi arbejdede videre med forskellige indirekte formidlingskurser, hvor aktiviteterne frem for pædagogik, læreplaner og didaktik var i centrum.

Succeser i samarbejdet

En anden stor forandring i frivilligheden på museerne var den voksende gruppe af reenactere. Gruppen af frivillige, der lever sig ind i roller som historiske persona eller selv fremstiller personligt udstyr af dragter, værktøj og andet, er blevet meget større de seneste årtier. På Bork Vikingehavn, der er en del af Ringkøbing-Skjern Museum, har vi de sidste 10 år haft stor succes med at invitere frivillige ind i fællesskabet. Det frivillige engagement her er anderledes end de frivillige, som har hjulpet til i forbindelse med events,

vedligehold og formidling på mange af museets øvrige afdelinger. Reenactere eller "genskabere" er frivillige, som ikke blot er engageret, når de er på museet - men bestemt også i deres fritid derhjemme eller på andre kulturinstitutioner. Her spiller den personlige og sociale identitet en større betydning end lokalhistorisk interesse, den lokale eller erhvervmæssige identitet. Mange af de frivillige vikinger på Bork Vikingehavn ser sig selv som "vikinger". De er også ofte yngre end gennemsnittet af frivillige på museerne. Den store succes på vikingehavnen skyldes også at man fra starten integrerede sociale arrangementer. Man har haft laugsaftener hvor de frivillige kunne mødes og lave udstyr, høre om vikingetiden og om vikingehavnens planer. Dermed kom mange af de frivillige til at "gå til viking" eller "gå til museum". Dermed får det frivillige engagement karakter af hobby og fritidsaktivitet. Der er stadigvæk mange frivillige, der er engageret, fordi de finder det vigtigt og betydningsfuldt for lokalsamfundet og fremtidens generationer. Men forskellighederne blandt de frivillige bliver tydeligere. Disse forandringer har også indvirkning på Ringkøbing-Skjern Museums arbejdsformer og strategier. Selvfølgeligigheden i at engagere frivillige bliver udfordret og museets strategi og strategien for det frivillige arbejde skal fremadrettet udvikles i tæt sammenhæng.

Frivillige og fremtiden

I det seneste årti er der blevet frembragt ny viden om frivillighed i kulturarven. Samarbejdsprojekter nationalt og internationalt såvel som en bevidst analyse af egne erfaringer, har skabt et stærkt fundament for fremtidens samarbejde mellem museer og frivillige. Der er god grund til at være optimistisk på området. Det er ikke kommet af sig selv. Vigtigheden af at arbejde fokuseret og metodisk med området er blevet understreget, og har vist sig relevant og effektiv!

Per Lunde Lauridsen kan kontaktes på pela@museumsalling.dk